

ŽLAHTNOST STAREGA IN NUJNOST NOVEGA

KNJIGA, KI JE HKRATI PRIROČNIK,
NAMENJEN ŠIVILJAM, KROJAČEM,
OBLIKOVALCEM ...

ALENKA PAKIŽ

Ob koncu leta 2010 je izšla knjiga z naslovom *Od starih pričevanj k sodobni odrski preobleki* avtorice Tadeje Pance, diplomirane inženirke oblikovanja tekstilij in oblačil. Delo je nastalo na podlagi strokovnega znanja o kostumografiji, oblačilnih oblikah in ustreznih materialih ter oblikovanja nove kostumske podobe pri folklorni skupini Židan parazol z Viča pri Ljubljani. V ta namen so bili zbrani tudi stare fotografije in posamezni oblačilni kosi prebivalstva z Viča. Zbrano gradivo in razumevanje le-tega je avtorica prenesla v novonastale folklorne kostume, ki so v knjigi predstavljeni z opisi in barvnimi fotografijami. Vse to je dopolnjeno še s fotografijami podrobnosti, dodatkov, uporabljenih tekstilij in tehničnih skic.

Prav zato, ker je knjiga rezultat oblikovanja kostumske podobe folklorne skupine, je vsekakor dobrodošla pomoč tistim, ki iščejo znanje in pot za oblikovanje in izdelavo folklornih kostumov. Prinaša koncept, kako naj se tega načrtno lotijo. Pomembno je spoznanje tistih posameznikov, ki že več let poustvarjajo oblačila za folklorne skupine, da je za uspešno izvedbo treba zagotoviti dovolj časa za zbiranje vseh dosegljivih informacij in gradiva za načrtovanje, pripravo skic, za izbiro in nakup blaga ter nazadnje tudi za izdelavo oblačil na podlagi pripravljenega gradiva. Vse delo sloni na spoznanju, da želimo z odrsko preobleko, to je s kostumi in dodatki, prikazati določen krajevni in časovni prikaz oblačenja, ki naj bi bil skladen s plesom. Ustvarili naj bi videz, čim bližji podobi ljudi, ki jo želi skupina na odru prikazati. Vsak kos naj bi bil zasnovan posebej, temeljil naj bi na zbrani dokumentaciji in poznavanju čim več različic v določenem času in kraju. Kljub dobri osnovi in pripravi izbora poustvarjalec na koncu še vedno najde kaj, kar bi lahko naredil drugače. Ko so kostumi narejeni, delo ni končano. Mnogokrat jih je treba nadgraditi.

Pozorna sem bila na naslednjo avtoričino misel: »Ker naj bi folklorne skupine poustvarjale preteklo, s plesom povezano življenje čim bolj verodostojno, naj bi tudi kostumi v skladu s tem načelom ponazarjali oblačila, ki so prav taka in čim bolj podobna tistim, ki so jih ljudje v nekem določenem času in prostoru nosili.« In še na drugo: »A četudi so viri dokaj dobri in nazorni, nam pogostokrat manjka kar nekaj koščkov v celotni sestavljaniki. Prav zaradi tega in zaradi boljšega rezultata sta ustvarjalnost in iskanje lastnega izraza potrebna in mogoča, čeprav v mejah, ki jih določajo pričevanja o oblačilni dediščini. Končni izdelek je tako mešanica raziskav in vedenja o preteklih oblačilnih praksah kot tudi rezultat osebnega občutka in izkušenj.« Zastavilo se mi je vprašanje, ki si ga bo postavil verjetno še kdo, ko bo stopal na pot oblikovanja folklornih kostumov, in sicer kako najti pravo mero in pot med nekdanjo resnično podobo in lastno ustvarjalnostjo, ter pomislek, ali nas poenostavljanje vodi k pravim rezultatom. Vedeti je treba, da se osebni občutek, ki naj bi vodil k boljšim rezultatom, izoblikuje z dolgoletnim raziskovanjem in delom. Sčasoma prihajamo do vedno novih znanj in zgodi se nam, da nova celo spodbijajo dotedanja.

Večina tistih, ki se posvečamo raziskavi in poustvarjanju oblačilne kulture Slovencev, se nas zaveda, da vse naše prizadevanje rodi le približevanje nekdanjim podobam, kar pomeni, da folklorni kostumi niso enaki nekdanjim oblekam. Omejeni smo s podatki, ponudbo blaga, sposobnostmi krojačev in šivilj, samosvoja je izbira barv, kadar nimamo podatka o barvi oblačila na črno-beli fotografiji. Šivati po starem, večji del ročno, je zelo zahtevno, predvsem zamudno. Že z blagom in sodobnim načinom šivanja se oddaljimo od podobe oblačil v preteklosti. Na vse res ne moremo več vplivati, lahko pa sledimo vsaj tistemu, kar je dosegljivo in prinaša dobro kostumsko kopijo.

V mislih imam star način krojenja. Z improviziranimi kroji ni mogoče doseči kostumske podobe, ki bi ustrezala želenemu prikazu starih oblačil. Obstaja tudi bojazen, da bodo modernejši ali celo poenostavljeni kroji čez čas postali vzorec za način krojenja, ki naj bi bil star, pa to ni. V preteklih letih sem tudi jaz iskala pot do starega načina krojenja. Najbolj verodostojno je spoznavanje načina krojenja in šivanja ob ohranjenih starih oblačilih. Spoznala sem, da se v folklornih skupinah izgubljajo nadrobnosti krojenja, ki so nekdanj določale značilno rokavno in ramensko obliko tako pri ženskih kot pri moških oblačilih. Z novodobnim, sicer »izboljšanim« krojenjem se je ne da vizualno doseči. Bolje bi bilo uporabiti stara znanja, ki so jih v knjigah o takratnih novih učnih metodah o krojenju oblačil zabeležili krojaški mojstri konec 19. stoletja in jih namenili »za samopouk in za podlago pri šolskem pouku«. V njih lahko najdemo tabele, merilno tabelo in vzorce (kroje). Na osnovi proučevanja te tvarine pridobimo znanje, ki služi usmerjanju šivilj in krojačev v star način krojenja pri oblikovanju folklornih kostumov, čeprav je tako krojenje za sedanje pojme zastarelo. Današnji način krojenja in šivanja odstopa od nekdanjega. Poznati moramo bistvene razlike med obema načinoma, da izdelovalca folklornih kostumov nanje opozorimo. Pomemben je vpliv oblikovalca, ki mora zahtevati od krojača ali šivilje, da uporabi pravo obliko, ustrezne šive, tudi ročne, kadar so potrebni. Več pozornosti je treba posvetiti moškemu oblačilu, za katere pravimo, da so ostala do danes standardne oblike, pri tem mislimo na srajco, brezrokavnik, hlače in suknjič. Vendar se izvedba posameznih oblik fazon in ovratnikov, visoko zapetih suknjičev, v pasu podaljšanih hlač, oblika žepov in obrob pojavlja le v določenem času, in to je treba natančno proučiti. Seveda pa nazadnje poustvarjalec še vedno najde kaj, kar bi lahko naredil drugače. Njegovo delo ni končano takrat, ko so kostumi narejeni, temveč se nenehno nadaljuje.

Za konec naj vsem poustvarjalcem, ki bodo stopali na pot oblikovanja folklornih kostumov, služi misel z zavihka naslovnice omenjene knjige: »Tadeja Pance ustvarja pretehtano, z velikim ustvarjalnim nabojem in si močno želi, da bi znali v današnjem času globalizacije tudi prek oblačil z veseljem predstavljati svojo lastno – narodno identiteto.«

